

- scenariusze zebrań • wskazówki do prowadzenia trudnych rozmów • materiały dla rodziców

Tomasz Garstka, Kinga Jaroszek, Anna Katarzyna Kiełczewska,
Gracjana Węgorska, Ewa Wieczorek, Hanna Źmijska, Janusz Źmijski

Współpraca z rodzicami W SZKOLE

Spis treści

1. Spotkania nauczycieli z rodzicami – Janusz Żmijowski	3
2. Nawiązanie współpracy z rodzicami – Hanna Żmijowska, Ewa Wieczorek, Kinga Jaroszek	32
3. Rodzice trudni w kontakcie – wskazówki do prowadzenia rozmów z rodzicami – Tomasz Garstka	49
4. Załączniki – Janusz Żmijowski, Hanna Żmijowska, Ewa Wieczorek, Kinga Jaroszek, Gracjana Węgrowaska, Anna Katarzyna Kiełczewska	81
Załącznik 1 – Sposoby kontaktowania się nauczyciela z rodzicami uczniów w przypadku pojawienia się trudnych sytuacji – materiał dla nauczycieli i rodziców	81
Załącznik 2 – Ankieta dla rodziców uczniów o potrzebach i oczekiwaniach dotyczących spotkań tematycznych	85
Załącznik 3 – O których trudnych sytuacjach i w jaki sposób zawiadomię rodziców moich uczniów? – narzędzia do analizy i planowania pracy wychowawczej	87
Załącznik 4 – Przykładowy scenariusz spotkania interwencyjnego rodziców uczniów z nauczycielem	88
Załącznik 5 – Przykładowy scenariusz spotkania nauczyciela z rodzicami uczniów korygującego sytuację w klasie	92
Załącznik 6 – Poradnik mediatora – materiał dla nauczycieli	94
Załącznik 7 – Scenariusz pierwszego spotkania z rodzicami	98
Załącznik 8 – Scenariusz wywiadówki semestralnej (podsumowującej)	105
Załącznik 9 – Scenariusz spotkania z rodzicami „Wartości preferowane przez nastolatków”	111
Załącznik 10 – Scenariusz spotkania z rodzicami „Młodzież a środki uzależniające”	113
Załącznik 11 – Rozmowa wspierająca z rodzicem trudnego ucznia – wskazówki dla nauczycieli	119
Załącznik 12 – Czym jest nadpobudliwość? Jak sobie z nią radzić? – wskazówki dla rodziców i nauczycieli	121
Załącznik 13 – Wskazówki dla rodziców dzieci sprawiających trudności	123
Załącznik 14 – Nieinwazyjne komunikowanie się w sytuacjach trudnych – informacja dla rodziców	125
Załącznik 15 – Rola emocji w prawidłowym rozwoju – informacja dla rodziców i nauczycieli ...	126
Załącznik 16 – Rola środowiska rodzinnego w życiu człowieka – materiał dla rodziców i nauczycieli	127
Załącznik 17 – Style wychowawcze rodziców – materiał dla rodziców i nauczycieli	129
Załącznik 18 – Blokady w komunikacji – materiał dla rodziców i nauczycieli	131
Załącznik 19 – Program naprawczy: uczeń – rodzina – szkoła	133

Spotkania nauczycieli z rodzicami

Janusz Żmijski

Wstęp

Niniejszy tekst poświęcony jest grupowym i indywidualnym spotkaniom nauczycieli z rodzicami uczniów w kontekście trudnych sytuacji. Przez te ostatnie rozumiem wszelkie zakłócenia w szkolnym funkcjonowaniu ich dziecka, zaobserwowane i stające się treścią wzajemnych kontaktów. Jest to grupa różnorodnych zjawisk – od subtelnych oznak wskazujących na opóźnienia w jakiejś linii rozwoju czy rozpoczynającą się chorobę dziecka, po destrukcyjne zachowania, agresję, przemoc i wagary.

Nauczyciele odnoszą się do pojawiających się problemów wychowawczych i dydaktycznych w czasie spotkań grupowych i indywidualnych z rodzicami uczniów, bowiem tylko nieliczne trudne sytuacje mogą rozwiązywać wyłącznie w kontakcie z dzieckiem. Często przywoływane z powodu swojej pogłębionej przystawie afrykańskie głosi, że wychowanie dziecka jest sprawą całej wsi. Nic dobrego nie wynika z sytuacji, gdy dwie najbardziej zaangażowane w wychowanie młodzieży grupy dorosłych: nauczyciele i rodzice, działają osobno i bez porozumienia. Można porównać to do skłóconej wioski lub rodziny, w której nie ma właściwej komunikacji pomiędzy matką i ojcem. Ich wychowawcze działania stają się niespójne, chaotyczne i nieskuteczne, a dziecko, jeśli zechce, może bez większego wysiłku manipulować dorosłymi w swoim otoczeniu. **Aspirując do wychowawczego profesjonalizmu, nauczyciele muszą robić wszystko, co możliwe, by mieć rodziców uczniów po swojej stronie, gdy przyjdzie im radzić sobie z trudnymi sytuacjami w klasie.**

Współpraca z rodzicami uczniów to życiowy test na mądrość, elastyczność i demokrację szkoły. Każda związana z nią społeczność układa zadania po swojemu. Kategoria „rodzice” to w rzeczywistości konglomerat mniejszości, z których każda ma inny zestaw potrzeb i odmienny potencjał. Kiedy szkoła chce faktycznie, a nie wyłącznie w sferze deklaracji, rozwijać współpracę z rodzicami uczniów, automatycznie pojawia się szereg odrębnych zadań adresowanych do konkretnych rodzicielskich „mniejszości”:

- Jak zmienić nastawienie grupy, która nie chce mieć kontaktu ze szkołą?
- Jak wesprzeć grupę, która ma problemy z własnym rodzicielstwem?
- Jak zagospodarować grupę, która ma ochotę świadczyć szkole pod warunkiem, że ta będzie darzyć ją szacunkiem i wskaże na odpowiednie możliwości satysfakcjonującej współpracy?

W tym wirtualnym teście polska szkoła nie wypada dobrze. Przeszkody po stronie nauczycieli i wychowawców są liczne i poważne, a dwie z nich, w moim przekonaniu, mają kluczowe znaczenie. Są nimi: autorytarne dziedzictwo, w którym praktyki szkolne są wciąż głęboko osadzone, oraz niepraktyczny sposób przygotowania przyszłych pedagogów przez uczelnie. Dzisiejsi nauczyciele mogli, sami będąc uczniami, obserwować aktywność lekcyjną swoich dawnych nauczycieli, ale bardzo rzadko byli świadkami ich kontaktowania się z rodzicami. Podczas studiów współpracę z rodzicami uczniów prawie nigdy się nie zaj-

mowali, bo nie ma jej w programach uczelnianych, podobnie jak w wielu syntetycznych podręcznikach akademickich z zakresu pedagogiki szkolnej.

Brakuje w efekcie jakichkolwiek punktów odniesienia, co sprawia, że nauczyciele pewniej się czują w relacjach z dziećmi niż z dorosłymi ludźmi. Planując i realizując elementy pracy z rodzicami uczniów, sięgają bezrefleksyjnie po pomysły od lat kultywowane w pokojach nauczycielskich. Kontakty te są postrzegane jako najtrudniejszy element pracy nauczycielskiej, co sprzyja minimalizowaniu i pozorowaniu podejmowanych działań. Tradycyjne wywiadówki traktuje się w licznych szkołach jako jedyną możliwą formę spotkań, a wielu dyrektorów i nauczycieli nie jest *de facto* zainteresowanych dopuszczaniem rodziców do ważnych spraw klasy i szkoły.

Jeśli „zwykłe” relacje z rodzicami uczniów bywają uznawane za wyzwanie, to te nawiązane z racji kłopotliwych zachowań dzieci podnoszą poprzeczkę. **Spotkanie z rodzicami, których dziecko znalazło się w trudnej sytuacji, wymaga szczególnej uwagi, taktu i empatii.** Pojawiają się tutaj liczne zagrożenia zakłócające poważnie więź pomiędzy nauczycielami a rodzicami. Nauczyciel musi sobie zdać z nich sprawę, jeśli chce zdziałać coś konstruktywnego:

- ▶ niekorzystne informacje obniżają poczucie wartości,
- ▶ każdy proszący o pomoc czuje się mniej lub bardziej upokorzony,
- ▶ kłopoty z dzieckiem wzbudzają wstyd i/lub złość, ponieważ pokazują otoczeniu, że źle wypadło się w roli rodziców/opiekunów,
- ▶ trudno jest niektórym przyjmować pomoc, nie tylko ze strony szkoły,
- ▶ liczni rodzice w szkole czują się nieswojo, gdyż kiedyś sami doświadczali w swoich szkołach różnych negatywnych przeżyć,
- ▶ wielu nie dowierza, że szkoła zachowa w tajemnicy fakty, które ich samych i bliskie im osoby stawiają w niekorzystnym świetle.

W niniejszym tekście staram się wskazać na takie elementy organizowania i przeprowadzania spotkań, które sprzyjają niwelowaniu wyliczonych powyżej negatywnych emocji i postaw. Zdaję sobie sprawę, że nauczyciele nagminnie doświadczają wielkiego stresu w związku z przekazywaniem wiedzy, często balansując na granicy swoich emocjonalnych możliwości. Wiem, że trzeba wielkiej ostrożności w narzucaniu im nowych obowiązków. Z tego względu opisuję, jak można **konstruktywnie rozwiązywać typowe zadania i sytuacje, nie kreśląc nowych wyzwań.**

Typowe formy spotkań nauczyciela z rodzicami uczniów a trudne sytuacje

Spotkania z ogółem rodziców to sformalizowany rodzaj kontaktu preferowany przez szkoły i głęboko zakorzeniony w tradycji edukacyjnej. Z jednej strony występują przedstawiciele szkoły i/lub instytucji, organizacji i firm z nią współpracujących: wychowawca, inni nauczyciele, przedstawiciel kierownictwa szkoły, gość zaproszony ze specjalnego powodu, np. reprezentant rady szkoły referujący jej prace, psycholog lub trener prowadzący pedagogizację (szkolenie). Z drugiej strony obowiązek stawienia się spoczywa najczęściej na

wszystkich rodzicach danej klasy/grupy, chyba że spotkanie nie jest obligatoryjne (np. wykład czy tematyczne zajęcia warsztatowe).

Stroną inicjującą jest zazwyczaj szkoła. Na początku roku szkolnego proponowane są terminy i tematyka takich spotkań. Rzadziej inicjatywę przejmują rodzice i opiekunowie. Występują o zorganizowanie spotkania, gdy dochodzi do sytuacji kryzysowej, a działania szkoły są, ich zdaniem, niewystarczające lub opieszale.

W niniejszej części tekstu zajmę się typowymi formami takich spotkań, rozpatrując je w kontekście trudnych sytuacji, jakie mogą się wydarzyć w danej klasie/szkole. Pewne treści związane z zagadnieniem trudnych sytuacji mogą pojawić się w trakcie spotkań ogólnych o charakterze wstępnym (**spotkanie zapoczątkowujące współpracę**) i cyklicznych **spotkań informacyjnych**. Spotkania rodziców mogą być także:

- ▶ poświęcone wprost zaistniałym trudnym sytuacjom (**spotkanie interwencyjne**),
- ▶ przeznaczone na diagnozę sytuacji wychowawczej w klasie, prezentację jej wyników i tworzenie planu naprawczego (**spotkanie diagnostyczne**),
- ▶ zorganizowane w celu szkolenia (pedagogizacji) rodziców uczniów w zakresie rozumienia trudnych sytuacji i rozwiązywania ich (**spotkanie szkoleniowe**).

Uwaga

Wszystkie ogólne i indywidualne spotkania z rodzicami uczniów, także te poświęcone trudnym problemom, powinny nieść pozytywne przesłanie. Zasada ta przełożona na działania oznacza, że nauczyciel:

- ▶ z życzliwością wita przybyłych rodziców, a w trakcie spotkania demonstruje szacunek dla gości, zaangażowanie i optymizm,
- ▶ przeplata informacje o negatywnym charakterze pozytywnymi: przy omawianiu niekorzystnych aspektów zachowań ucznia czy klasy zwraca uwagę na konstruktywne przejawy ich aktywności oraz rzeczywiste osiągnięcia,
- ▶ podkreśla, że trudności są przywoływane wyłącznie w celu ich skutecznego wspólnego rozwiązywania,
- ▶ umiejętnie wdraża procedury i pomysły (także proponowane przez rodziców uczniów), by w efekcie doprowadzić sprawę do pomyślnego finału.

Spotkanie rozpoczynające współpracę

Dla wielu rodziców będzie to pierwszy kontakt z nową szkołą ich dzieci. Atmosfera spotkania i postawa prowadzącego wzmocni lub osłabi tendencję ukształtowaną przez dotychczasowe doświadczenia z placówkami, do których uczęszczało ich potomstwo. Jeśli zależy nam na zwiększeniu motywacji do kontaktowania się rodziców ze szkołą, warto zadbać o:

- ▶ atrakcyjną formę zaproszenia,
- ▶ możliwość kontaktu wzrokowego (co oznacza układ konferencyjny lub siedzenia ustawione w krąg),